

Baba Basra Sources 53

רבינו גרשום מסכת בבא בתרא דף לא עמוד ב

אמר רב נחמן אן אחתיניה לההוא דאייתי מעיקרא סהדי דהוי דאבהתי ונטלנו ניכסי מהאי דהוי מוחזק בהו ויהבינהו ליה וכיון דהדר אידך ואייתי סהדי דאבהתיה הואי סלקין להא דיהיבנא ליה ומהדרי להו להאי ולזילותא דבי דינא דיהבי להאי בתחלה והדר יהבי לאידך לא חיישינן דודאי אן אחתינן ליה ואנן מסקינן ליה:

רי"ף מסכת בבא בתרא דף טז עמוד ב

א"ר נחמן אן אחתיניה אן אסקיניה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן והלכתא כרב נחמן בין באחותיה בין באסוקיה ושביקין להו וכל דאלימ גבר:

נימוקי יוסף מסכת בבא בתרא דף טז עמוד א

הדר אייתי סהדי. אותו שהפסידו רב נחמן ואשתכח השתא דלשניהם הוו עדי אבות ועדי חזקה:

אן אחתיניה. הפסדנוהו ונתנו זכות לחבירו:

אן אסקינן ליה. בזכותו [כשהיה] קודם שנפסק הדבר ושניהם שוין ולא חיישינן אם ילגלו הבריות על ב"ד שסותרים דבריהם וכתב רבינו האלפסי ז"ל דהלכתא כרב [נחמן] בין באחותיה בין באסוקיה ושביקין להו וכל דאלימ גבר וכן פר"ש ז"ל וכל דאלימ גבר נראה דסבירא להו ז"ל דאפשר למיקם עלה דמילתא ודאי מי שהדין עמו יחקור אחריהם להוכיח שקרם וקרוב הוא שנדע הדבר בבירור ע"י זה ורבינו חננאל ז"ל פי' יותר בריוח דאפילו לא מצינן למיקם עלה דמילתא דאז לא נימא כל דאלימ גבר אלא יחלוקו כדלקמן [דף לה. אליבא דרב] אפי"ה הכא מיירי כגון שמתחלה היתה ביד ראובן והביא שמעון עדים שהיא של אבותיו וסלקנו ממנו ראובן והורדנו בה שמעון ועבשיו שמצא ראובן עדים מסלקינן לשמעון ומחזירין אותה לראובן וכן מוכח בירושלמי [בפירקין הלכה ד ע"ש] דהאי עובדא הכי הוה ומכל מקום לענין הלכה נראה למפסק דכל דאלימ גבר כלומר מי מהם שיגבר תחלה ותפס לא יוכל חברו להוציא שוב מידו אפילו יגבר אח"כ אלא בראיה וכפי' הר"ש ז"ל לקמן במקומו:

יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף לא עמוד ב

(מב) הדר אייתי האיך סהדי דאבהתיה היא. אמר רב נחמן אן אחתיניה ואן מסקינן ליה. כלומר אן אחתיניה לגוה ואן מסקינן ליה מינה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן.

שמעינן מינה דמאן דמייתי ראייה ואפיק בה קרקע מידא דחבריה בדינא, והדר אייתי חבריה ראייה אחריתי דמכחשא לה לההיא ראייה דידיה. לא אמרינן כיון דהני סהדי מכחשי אהדדי, תיקום ארעא בידא דמאן דקימא השתא. אלא כיון דמעיקרא הוה קימא ארעא בידא דהאיך קמא מוקמינן לה בידיה. דהא אלו הוויא ליה מעיקרא האי ראייה דאייתי לבסוף, לא הוה מפקינן לה לארעא מיניה מחמת דלא הוו ליה סהדי. דכיון דאייתי השתא סהדי, דינא הוא דמהדרינן לה ניהליה.

אבל היבא דלא הוה קיימא ארעא מעיקרא בידא דחד מינייהו, אלא ערעורי הוא דקא מערערי מעיקרא עילויה. זה אומר של אבותי וזה אומר של אבותי, האי אייתי סהדי דאבהתיה היא ודאכלה שני חזקה והאי אייתי סהדי דאכלה שני חזקה, ואחתיניה לההוא דאייתי סהדי דאבהתיה היא. בהא ודאי לא מפקינן לה מהאיך קמא, כי היכי דלהווי דינא כמאן דאתכחוש סהדי מעיקרא וקי"ל כל דאלימ גבר, דלא מפקינא ארעא בעדות מוכחשת אלא היבא דהוה קיימא בחזקתיה דאיך מעיקרא מחמת סהדי דאייתי חבריה, וכי אייתי איהו נמי סהדי אן מהדרינן לה לחזקתיה מעיקרא. אבל היבא דלא הוה קיימא מעיקרא בחזקה (דתרי) [דחד] מינייהו כיון דכי אחתוה בי דינא לחד מינייהו לגוה כדן אחתוה, דהא אכתי לא אייתי חבריה סהדי. אף על גב דהדר חבריה בתר הכי ואייתי סהדי דאכחשינהו לקמאי, לא מפקינן לה מההוא דאחתיניה לגוה. דלא יהא אלא דקדים קמא ונחית לגוה מנפשיה מי הוה מפקינן לה מיניה בעדות מוכחשת, אם כן דינא דכל דאלימ גבר מאי אהני ליה. וכל שכן השתא דכי נחית לגוה אפומא דבי דינא הוא דנחית, כי אחתוה לגוה כדן אחתוה, דבעדות מוכחשת לא מפקינא לה מיניה.

אבל ודאי אי אלים האי בתרא ואזל אפקיה לקמא מינה, דינא הוא דשביקין להו כל דאלימ גבר. דהשתא ודאי עדות מוכחשת היא, ולא מחתינן ולא מסקינן בעדות מוכחשת. ואף על גב דאחתוה בי דינא לקמא בגוה, לא מהני ליה השתא לאוקומה לארעא בחזקתיה ולאחותיה לגוה זימנא אחריתי בעדות מוכחשת. דכי עבדינן הכי היבא דלא ידעינן מאן אחתיה מעיקרא לגוה ולא מחמת מאי נחית לגוה, דמסתמא אימור מחמת מרה קמא נחית לגוה ובעדות מוכחשת לא מפקינן לה מיניה. אבל היבא דידיעא מילתא דכי נחית לגוה מחמת דאכתי לא אתכחוש סהדי דיליה הוה דנחית, לא מהניא לאוקומה לחזקתיה אלא לענין דלא מפקינן ליה מיניה בעדות מוכחשת. אבל לאהדוריה לגוה בעדות מוכחשת לא מהדרינן אלא שביקין להו וכל דאלימ גבר וכן הלכה.

חדושי הרמב"ן מסכת בבא בתרא דף לא עמוד ב

אנן אחתינן ליה ואנן מסלקינן ליה. ר"ח ז"ל פירש שהיתה בידו של אחד מהם כשבאו לב"ד והביא שכנגדו עדים של אבותיו והוציאוהו מידו, ועבשיו כשהביא אף זה עדים של אבותיו מוציאים אותה מידו ומחזירין אותה לרשותו של מחזיק שהוציאוהו מידו. ולפי פירוש זה אם לא היתה ברשותו של אחד מהם כשבאו לבית דין תחלה, אף על פי שמסרוהו בידו של אחד מהם, כשיביא חברו למחר עדים של אבותיו לא מסלקינן ליה למימר כל דאלים גבר אף על פי שאנו הורדנוהו לזה לתוכה שלא כדין, דכיון דדינא כל דאלים גבר הוה לא מזדקקינן להו ולא נפקא מחזקתיה דהאי כיון שירד בה ברשות ולזה דעתינו נוטה. אבל הרב רבי שמואל ז"ל כתב לא נחזיק זה יותר מזה הואיל ועידי שניהן שוין ואין לזה כח מזה, ואמר דמפקינן לה מיניה וכל דאלים גבר.

חדושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף לא עמוד ב

אנן אחתיניה. פי' שהורדנו למערער לקרקע על פי עדות אבהתא. ואנן אסקינן ליה כלומר שמסלקים אותו משם ומחזירין המחזיק לחזקתו, וכן בדיון דכיון דמעיקרא בחזקתו הוה קאי, דינא הוא דהדר ליה, וכן מפורש בירושלמי (ה"ד) אמר רב נחמן בר יעקב אנן מפקינן ליה ואנן מהדרין ליה, ע"כ, דליכא למימר דנסלק למערער ונימא כל דאלים גבר, חדא דלא נאמר הדין ההוא אלא במאי דלא תפיס חד מיניהו, ועוד דהתם הוא דאיכא למיקם עלה דמילתא [אבל הכא ליכא למיקם עלה דמילתא] דהא תרי כמאה ומאה כתרי עבדינן שודא כשני שטרי היוצאין ביום אחד, ושודא דהכא היינו להחזירה לזה שהיה מוחזק, וזה שלא כפירוש רש"י ז"ל שכתב לא נחזיק בה [זה] יותר מזה הואיל ועידי שניהם שוים אלא כל דאלים גבר.

רמב"ם הלכות טוען ונטען פרק טו הלכה ה

הביא האחד עדים שהיא של אבותיו ושאלה שני חזקה והרי היא תחת ידו, והביא האחר עדים שאכלה שני חזקה והרי היא תחת ידו, נמצאת עדות החזקה של שניהם מוכחשת, מעמידין אותה ביד זה שהעידו עליו עדי החזקה שהיא של אבותיו ומורידין אותו לתוכה, חזר השני והביא אף הוא עדים שהיא של אבותיו שהרי נמצאת גם עדות זו מוכחשת, חוזרין בית דין ומסלקין ממנה אף הראשון ומניחין אותה ביד שניהם וכל המתגבר ירד בה.

שיטה מקובצת מסכת בבא בתרא דף לא עמוד ב

ר"י מיגש

מתיב רבא שנים אומרים מת ושנים כו' אבל נשאת ואחר כך באו עדים הרי זו לא תצא. אלמא אף על גב דאתו סהדי השתא דאשת איש היא ואלו אתו מעיקרא מקמי דתנסיב לא הוה שבקינן לה לנסובי כיון דלבתר דאינסיב הוא דאתו ליה הני סהדי ואכתי ספק אשת איש היא מספק לא מפקינן לה מתותי גברא דהא איכא סהדי דנשאת על פיהם דקא מסהדי דלאו אשת איש היא ולא מפקינן לה מתותיה האי בעל שני אלא בראיה ברורה דהך בעל ראשון לא מת אי נמי לא גרשה הכא נמי אף על גב דאתו סהדי השתא דאבהתיה היא ואלו אתו מעיקרא לא הוה נחתינן ליה להאיך כיון דלבתר דאחתי ליה להאיך הוא דאתו ליה הני סהדי ואכתי ספיקא היא דהא איכא סהדי אחריני דקא מסהדי דאבהתיה דהאיך הוא אמאי מסלקינן ליה מספיקא נוקמא בידיה כדאיתא עד דמייתי ראייה ברורה דאבהתיה היא ולא דאבהתיה דהך והוה עליה איך המוציא מחברו עליו הראיה. הרי"ן' מיגש ז"ל:

יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף לא עמוד ב

מג) מתיב רבא ואי תימא ר' זירא שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה, הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תצא. ר' מנחם בר' יוסי אומר תצא. אמר ר' מנחם בר' יוסי אימתי אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ נשאת. אבל אם נשאת ואח"כ באו עדים הרי זו לא תצא. ולא אמרינן כיון דאלו אתו עדים מעיקרא תצא השתא נמי תצא, ודלא כרב נחמן. אמר ליה אנא סברי למעבד בה עובדא, השתא דאוחיבתן את ואותבן רב המנונא מסורא לא עבידנא בה עובדא. ואפילו הכי לית הלכתא כר' מנחם בר' יוסי, דהא רב נחמן פליג עליה ועבד עובדא לבסוף כשמעתיה וסלקא שמעתא כוותיה. הילכך אי הוה סבירא לן דכי באו עדים ואח"כ נשאת תצא, אפילו נשאת ואח"כ באו עדים נמי תצא. אלא אנן כת"ק סבירא לן דאפילו באו עדים ואח"כ נשאת הרי זו לא תצא, והוא שנשאת לאחד מעידיה, ובאומרת בריא לי שמת בריא לי שגרשני כדאוקימנא בפרק האשה שנתאלמנה (כתובות דף כ"ו ע"ב).

(מד) נפק רב נחמן עבד עובדא כשמעתיה. אינהו סבור טעותא היא בידיה. ולא היא משום דאשכחה דתליא באשלי רברבי. דתנן ר' יהודה אומר אין מעלין לכהונה על פי עד אחד. א"ר אלעזר אימתי במקום שיש עוררין, אבל במקום שאין עוררין מעלין לכהונה על פי עד אחד. רשב"ג אומר משום ר' שמעון בן הסגן מעלין לכהונה על פי עד אחד. רשב"ג היינו ת"ק. כלומר היינו ת"ק דר' יהודה דאמר מעלין לכהונה על פי עד אחד. דתנן וכן שני אנשים זה אומר כהן אני וזה אומר כהן אני אינן נאמנין, ובזמן שהן

מעידן זה את זה הרי אלו נאמנין דכל חד מינייהו מסקינן ליה בסהדותא דחבריה אלמא מעלין לכהונה על פי עד אחד. וליכא למימר דמקום שיש עוררין איכא בינייהו, דאי איכא עוררין דחזי למסמך עלייהו דכ"ע אין מעלין לכהונה על פי עד אחד. וכי תימא ערער חד איכא בינייהו. ת"ק סבר ערער בחד. ואף על גב דליכא אלא חד ערער ערער הוי ואין מעלין לכהונה על פי עד אחד. וכי קתני הרי אלו נאמנין דש"מ דמעלין בדליכא ערער כלל. ורשב"ג סבר ערער תרי ואי איכא שני עוררין אין מעלין לכהונה על פי עד אחד. ואשתכח דארבע מחלוקות בדבר. ת"ק סבר מעלין לכהונה על פי עד אחד במקום שאין שם ערער כלל, אפילו היכא דאיכא למיחש לגומלין זה את זה. ורבי יהודה סבר אין מעלין אפילו במקום שאין שם ערער כלל, דבהדיא אמרינן בכתובות (דף כ"ג ע"ב) דטעמא דרבי יהודה דילמא אתו לאסוקיה מתרומה ליוחסין, דש"מ דאע"ג דליכא ערער כלל נמי קאמר ר' יהודה אין מעלין. ורבי אלעזר סבר אימתי אין מעלין במקום שיש עוררין ואפילו חד, אבל במקום שאין עוררין כלל מעלין לכהונה על פי עד אחד היכא דליכא למיחש לגומלין. ורשב"ג סבר מעלין לכהונה על פי עד אחד אפילו במקום שיש ערער חד דאין ערער פחות משנים. אבל ערער חד כמאן דליתיה דמי.

והא"ר יוחנן אין ערער פחות משנים. ואי אמרת דבערער חד פליגי, אשתכח דלטעמיה דתנא קמא ערער בחד ודלא כר' יוחנן. וקשיא לר' יוחנן היכי שביק סתמא דהוא רבים ואמר כיחיד. **יד רמ"ה מסכת בבא בתרא דף לב עמוד א**
אלא דכולי עלמא ערער תרי. והכא במאי עסקינן כגון דמוחזק לן באבוה דהאי דכהן הוא, ונפיק עליה דידיה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחיתניה. ואתא עד אחד ואמר דכהן הוא ואסיקניה. ואתו תרי ואמרי דבן גרושה או בן חלוצה הוא ואחיתניה. והדר אתא עד אחד ואמר דכהן מעליא הוא. ובמצטרפין לעדות. כלומר לצרופי סהדא בתרא בהדי קמא ולמחשביניהו כמאן דאתו השתא ואסהידו ביה דכהן הוא, דכולי עלמא לא פליגי דמצטרפין. והכא בזילותא דבי דינא קא מפלגי. ת"ק סבר אף על גב דאלו אתו תרווייהו מעיקרא ומסהדי דכהן מעליא הוא, תו לא הוה מחתינן ליה אפומא דהני תרי אחריני דאמרי דבן גרושה או בן חלוצה הוא, דאוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא בחזקת אבהתיה. ואי משום קלא איגלאי מילתא דקלא מחמת הני עוררין הוא דנפק. מיהו כיון דאחיתניה אפומא דתרי מקמי דלצטרף סהדא אחרינא בהדי קמא, קם דינא אפומא דהנך תרי עוררין ולא אסקינן ליה אפומא דהאי סהדא בתרא. דאע"ג דמצטרף בהדי קמא נמי אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא בחזקת פסול כדהשתא. והיינו טעמא דלא מוקמינן ליה בחזקת אבהתיה כדמעיקרא, דחיישינן לזילותא דבי דינא.

ורשב"ג סבר אנא אחיתניה ואנא אסיקניה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן. והכי קתני בזמן שהן מעידין זה את זה הרי אלו נאמנין, כיון דליכא עוררין ולא חיישינן לגומלין. אבל היכא דאיכא עוררין אין מעלין לכהונה על פי עד אחד, אפילו היכא דאסיקניה מעיקרא אפומא דסהדא אחרינא ואתו תרי ואחיתניה ואתא חד לאסוקי לא מסקינן ליה. ר' יהודה אומר אין מעלין על פי עד אחד, אף על גב דליכא עוררין כלל א"ר אלעזר אימתי אין מעלין על פי עד אחד במקום שיש עוררין תרי כדאמרן. אבל במקום שאין שני עוררין מעלין על פי עד אחד, ואף על גב דליכא אחרינא דמצטרף בהדיה, ודוקא היכא דליכא למיחש לגומלין. רשב"ג אומר מעלין לכהונה על פי עד אחד דמצטרף בהדי קמא לאסוקי אפילו במקום שהורדנוהו על פי שני עוררין, ולזילותא דבי דינא לא חיישינן. ואם תמצא לומר דרבי אלעזר לפרושיה סבריה דת"ק קאתי, ממילא שמעת [מהדא] (בהדיא) דכי אמר תנא קמא נאמנין היכא דליכא עוררין קאמר. אבל היכא דאיכא עוררין אינן נאמנין להעיד זה את זה כר' אלעזר. והא דמיא לההיא דתנן בריש גיטין (דף ב' ע"א) וחכמים אומרים אינו צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם, אלא המביא גט ממדינת הים והמוליך, והמביא ממדינה למדינה במדינת הים. וקאמרינן בגמרא דרבנן בתראי לפרושי טעמיה דת"ק קאתו, הכא נמי רבי אלעזר לפרושי טעמיה דת"ק קאתי. והכי נמי מסתברא משום קושיא דרב אשי דקא מקשי אפילו תרי ותרי נמי, דלא מיתוקמא שפיר אלא אמיריה דרבי אלעזר כדבעינן לברורי לקמן. ואם נפשך לומר דכי מקשינן מעיקרא רשב"ג היינו ת"ק דאדר' אלעזר קאמרינן, אלא משום דלא אורחיה דגמרא למקרי ת"ק אלא למאן דלא מתפרש שמהי בהדיא בההוא זכותא. ואי אדרבי אלעזר קאי הוה ליה למימר היינו רבי אלעזר. מתקיף לה רב אשי אי הכי אפילו תרי ותרי נמי. אלא אמר רב אשי למיחש לזילותא דבי דינא דכולי עלמא לא פליגי דלא חיישינן. והכא בלצטרף עדות קא מיפלגי. כלומר אי ס"ד מודי ת"ק ורבי אלעזר דמצטרף סהדא בתרא בהדי קמא, וכי קאמר אין מעלין משום זילותא דבי דינא הוא. מאי איריא על פי עד אחד דאתא עד אחד לחודיה לבסוף לאסוקיה, אפילו אתו תרי מעיקרא ואחיתניה והדר אתו תרי בהדי הדדי לאסוקיה, למאן דחייש לזילותא הכא נמי ליחוש ואין מעלין. אלא מדקתני רבי אלעזר אימתי במקום שיש עוררין, דמשמע אימתי אין מעלין על פי עד אחד במקום שיש עוררין משמע דאפילו במקום שיש עוררין נמי על פי עד אחד הוא דאין מעלין, הא על פי שנים מעלין ולא חיישינן לזילותא דבי דינא. והיינו טעמא דאין מעלין על פי עד אחד שבא להצטרף עם הראשון, דקסבר אין עדותן מצטרפת עד שיעידו שניהם כאחד בבית דין. ורשב"ג סבר דמצטרפין. ובפולגתא דהני תנאי דתניא אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד. ר' יהושע בן קרחה אומר אפילו בזה אחר זה. ואין עדותן מתקיימת בב"ד עד שיעידו שניהם כאחד. רבי נתן אומר שומעין דבריו של זה היום ולכשיבוא חבירו למחר שומעין את דבריו.

וקם ליה ת"ק ור' אלעזר כתנא קמא ורשב"ג כרבי נתן. וקיימא לן כרשב"ג דהא אסיקנא התם בסנהדרין פרק שלישי (דף ל' ע"א) דלטעמיה דר' יהושע בן קרחה דלא בעי עיקר ראייה בהדי הדדי כל שכן הגדה דלא בעי בהדי הדדי כדרבי נתן. וכיון דאיפסיקא

הלכתא התם כרבי יהושע בן קרחה כל שכן דהלכתא כרבי נתן. וכיון דהלכתא כרבי נתן ממילא שמעת דהלכתא נמי כרשב"ג דקאי כוותיה.

ועד כאן לא פליגי אלא היכא דאתא עד אחד לבסוף. אבל היכא דאתו בי תרי לבסוף לאסוקיה, אף על גב דאחיתניה מעיקרא אפומא דבי תרי, אכן אחיתניה ואנן מסקינן ליה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן לדברי הכל. והיינו דקאמרינן משום דאשכחה דתליא באשלי רברבי.

ושמעין מינה דהלכתא כרב נחמן דלא חייש לזילותא דבי דינא, דהא אסקה רב אשי. ועוד דמתני' נמי גופה על כרחיך לא מיתרצא שפיר אלא בהכין. ועוד דהא עבד ר"נ עובדא כשמעתיה וקיימא לן דמעשה רב.

חדושי הרמב"ן מסכת בבא בתרא דף לא עמוד ב

ואם נשאת לא תצא. יש מפרשים דמדרבנן קא מקשי למימרא דהאי דאמרי לא תצא משום זילותא דבי דינא הוא, וקשיא לן דהא דאמרי רבנן לא תצא משום דלא מפקינן איתתא מתותי גברא מספיקא הוא, דהא תלמוד אפילו לא נשאת ע"פ ב"ד כגון שבאו עדים תחלה אמרי רבנן לא תצא. אלא מדר' מנחם בר יוסי מקשינן דאמר בזמן שבאו עדים ואח"כ נשאת תצא משום דמוקי לה בחזקת איסור ואף על פי שנשאת, וכיון שכן נשאת ואח"כ באו עדים אמאי לא תצא אי לאו דחיישינן לזילותא דבי דינא הואיל ונשאת ממש ועל פי בית דין, והיינו דאמרינן אשכח דתליא באשלי רברבי, ואי רבנן דרבי מנחם נמי חיישי מאי אולמיהו דהנהו אשלי אדרבה הוה לן למיחש לסתם מתניתין.

חדושי הרשב"א מסכת בבא בתרא דף לא עמוד ב

ואם נשאת לא תצא וכו', לא מדרבנן קא מקשה דטעמא דרבנן לאו משום זילותא הוא דהא לרבנן אפי' באו עדים ואח"כ נשאת לא תצא דטעמא דידהו דאין מוציאין אותה מספק כשנשאת לאחד מעידיה ובאומרת בריא לי דאשה דייקא ומנסבא כדאמרי' בכתובות, ועוד דאם איתא דמדרבנן נמי קא מקשה מאי קאמר דאשכחה דתליא באשלי רברבי דהאי נמי תליא באשלי רברבי בדר' מנחם בר' יוסי ורבנן ומאי אולמיהו דהני מהני, אלא מדר"מ בר' יוסי קא מקשה דלדידיה ודאי הוי טעמא משום זילותא שהרי אם באו עדים ואח"כ נשאת לדידיה תצא, וכי אשכחה דתליא בדר"א ורשב"ג שביק ר"מ בר' יוסי ועביד כותייהו, וא"ת א"כ דטעמא דר"מ בר' יוסי משום דחאיש לזילותא הוא אפי' התירוה לינשא ואח"כ באו עדים לא תצא מהיתרה הראשון וניחוש לזילותא, וליכא למימר דאין הכי נמי ומאי נשאת שהתירוה לינשא וכדאמרי' בכתובות (כ"ג א') וביבמות (קי"ד ב') גבי עד אחד, דהתם דוקא לפי שכל מקום שהאמינה תורה ע"א הרי כאן שנים וכיון שהתירוה לינשא ע"פ עד אחד אף על פי שבא עד אחר קודם שנשאת אין מוציאין אותה מהיתרה הראשון, דאין דבריו של אחד דהיינו העד שבא באחרונה במקום שנים דהיינו העד הראשון שהתירוה על פיו, אבל לגבי תרי ותרי לא אמרי', ואיכא למימר דכל זמן שלא נשאת ממש ליכא זילותא דבי דינא כלל דהא לא עשו מעשה אבל כשנשאת שעשו מעשה איכא זילותא, וא"ת והא גבי בן גרושה וכן חלוצה לא עשו מעשה דלא שייך ביה ואפ"ה אמרי' לקמן דאין מעלין משום זילותא דבי דינא, י"ל דהתם הא איתעביד ביה כל מעשה דאיפשר למעבד ביה אבל הכא דאפשר למעבד בה מעשה כל שלא עשו אין חוששין לה:

רש"י מסכת כתובות דף כו עמוד ב

דחיישינן לזילותא דבי דינא - שהורידוהו שני פעמים ועכשיו יעלוהו ויבטלו דבריהם והיינו דקאמר ר' אלעזר דמאחר שהורדנוהו ע"פ העוררין אין מעלין ע"פ עד זה השני אף על פי שיש לצרפו עם האחר

חדושי הרשב"א מסכת בבא בתרא דף לב עמוד א

הב"ע דמוחזק לן באבוא דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה וכן חלוצה הוא ואחיתניה, מקצת ספרים יש שכתוב בהן כן, ובספרים דוקאני לא גרסי' הכא ואחיתניה דהא כו"ע מודו בהא דכי אתי עד אחד ואמר דכהן הוא מסקינן ליה ואפ"ה הו"ו בעו לאוקמה לפלוגתייהו במיחש לזילותא ואם איתא היכי מסקינן ליה הכא כיון דאחיתניה, אלא לא גרסינן ליה, ואי גרסי' ליה לאו הורדה גמורה קאמר אלא חיישי' ליה קאמר, אבל ר"ש ז"ל גריס ליה ופי' הוא ז"ל דכיון דע"י קול בעלמא הורדנוהו ליכא זילותא כלל אי מסקי' ליה ע"פ עד אחד:

חדושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף לב עמוד א

ולזילותא דבי דינא לא חיישינן. וא"ת ואכתי היכי מסקינן ליה דהא תרי ותרי נינהו, תירץ רש"י ז"ל דאוקי תרי להדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה דסליק אפומא דעד קמא, ואינו נכון שאותה חזקה נתבטלה כשהוכחש אותו העד, ועוד דא"כ היכי פריך רב אשי אפילו בתרי נמי הא איצטרך למיתני שבאו בפזור, וליכא למימר דפריך דליתני בחמשה עדים עד אחד מעיקרא והדר תרי ותרי,

שאינן זה טעם לרבות בעדים, לכך פירש ר"י ז"ל אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא בחזקת אבהתיה, ובכי הא דין הוא דמהני ליה חזקת האב כי חזקה הוא דלא הוה עבר ונסיב בן גרושה וכן חלוצה, משא"כ בעובדא דינאי מלכא כדפרישית בדוכתיה במס' קידושין (ס"ו א'), ומיהו אומר ר"י ז"ל דהבא לתרומה דרבנן אסקוה בלחוד, דהא קיי"ל ביבמות (ל"א א') דאע"ג דמדאורייתא אוקי תרי לבהדי תרי ואוקי גברא אחזקתיה או איתתא בחזקתה, מדרבנן מיהא הוי ספק לחומרא, אלא דלא עבדי ספיקא אלא לאיסורי דאורייתא אבל לא לאיסורי דרבנן, ומורי נר"ו אומר שלא החמירו שם לעשותו ספיקא דרבנן אלא בדבר שבערוה בלבד, והכא אפילו לתרומה ולעבודה מסקינן ליה.

חדושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף לב עמוד א

הכי אשכחן בכולהו נוסחי דידן ונפק עליה קלא דבן גרושה וחלוצה הוא. פי' קול המוחזק בבית דין, [ואתא] עד אחד ואמר דכהן הוא ואסקיניה, וא"ת ולמאי דס"ד באוקימתא דא דפליגי בזילותא דבי דינא היכי אסקוהו אליבא דמאן דחייש, ויש שהיו אומרים דלא גרסינן ואחתיניה, ואחרים פירשו דלא הורדה גמורה אלא דחייש ליה, וכל זה אינו כלום דהכא ליכא זילותא כיון דכולי עלמא עד אחד שמעיד שהוא כהן כשר עדיף מקלא אפילו הוחזק בב"ד, וכן פי' רש"י ז"ל.

רבינו גרשום מסכת בבא בתרא דף לא עמוד ב

שנים אומרים לא נתגרשה. שאותן עדים עמנו היו באותה שעה:

בזמן שבאו עדים נמי שאמרו שלא מת ואחר כך נשאת לבעל הואיל דהני מכחשי הני בדין הוא שתצא דמחמרי' גבי אשת איש [אבל] נשאת על פי שנים שאמרו שמת ואחר כך באו עדים שלא מת הרי זו לא תצא דחיישין לזילותא דבי דינא שהשיאוה על פי שנים שאמרו שמת וקשיא לרב נחמן:

א"ל. רב נחמן:

נפק ר' נחמן ועבד עובדא דלא חש לזילותא דבי דינא מאן דחזא דעבד עובדא סבר דטעות הוא בידיה משום דמוקשה ועומד הוא: באשלי רברבי. דסברי דלא חיישין לזילותא דבי דינא:

ראב"ן יבמות

האשה רבה [פ"ח א] אמר רב לא שנו מתניתא דקתני תצא מזה ומזה אלא שהיתירוה בעד אחד ואח"כ בא בעלה כדמסיק ואזיל דלא ידעינא ליה שאין אדם מכירו בכאן לפי שיצא מכאן בלא חתימת זקן ועכשיו יש לו חתימת זקן ובאו שני עדים עמו ואמרו אנו מכירין בו שיצאנו עמו והיינו עמו משיצא ועד עכשיו הילכך אף על גב דאיכא זילותא דבי דינא שחזרו מהיתרה שהתירוה כיון דאיכא איסורא דאורייתא שהרי שני עדים מכחישים את העד ואין [בעדותן] [בעדותן] עדות כלום תצא מזה, אבל היתירוה עפ"י עדים שאמרו מת בעלה ונישאת אף על פי שאמרו אילו עדים שבאו עמו שהוא בעלה לא תצא מן האחרון דחיישין לזילותא דבי דינא שהיתירוה ואמרינן מה חזית דסמכת אהני בתראי שבאין לאסרה סמוך אקמאי שהתירוה ומוקמי לה כמה שחזקנה דהיינו בחזקת היתר, דקסבר רב דכי אמרינן בשני כיתי עדים המכחישות זו את זו אוקי תרי להדי תרי והוו תרויהו מוכחשין ואין כאן עדות שלם לעשות דין או להתיר איסור דלא ידעינן עם מי האמת דעל כורחך או הני או הני שקרני נינהו ואוקי מילתא אחזקה קמייתא היינו היכא דבאין תרויהו קודם פסק הדין אבל אם ניפסק הדין על פי שנים והדר אתו תרי אחריני ומכחישי להו לא מהדרין עובדא דסבירא ליה דחיישין לזילותא דבי דינא כר' מנחם בר' יוסי ומחלוקתו דמייתי לקמן. סוף סוף תרי נינהו, כלומר כי אמרת נמי מה חזית דסמכת אהני מספקא לך עם מי מהם האמת אלא דמשום זילותא דבי דינא לא מהדרי עובדא משום ספיקא דאמרינן דילמא הראשונים הם האמיתיים ומשום זילותא דבי דינא נעמיד את זה שנשאה באיסור דאורייתא שחייב עליו אשם תלוי דכיון דהני אמרי מת והני אמרי זה הוא בעלה הוי היא ספק אשת איש על זה שנשאה וחייב אשם תלוי. ומשני כשנשאה לאחד מעידיה הראשונים דליכא ספיקא גביה דהאמר מת וודאי. וא"ת היכי מצי לישא אותה והתנן בפ' כיצד [כ"ה א] מת הרגתיו לא ישא את אשתו, אינה קושיא דדוקא בעד אחד אבל בתרי שרי דתנן [שם ב] עדים החתומין על שדה מקח ועל גט אשה לא חשו חכמים לדבר. והיא גופה נמי לא קיימה באשם תלוי באומרת ברי לי דאין זה בעלי וליכא ספיקא גבה. [דאי] [ואין] קשיא אמאי תריץ כשנישאה לאחד מעידיה ליתריץ מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב בכריתות בראש פרק ספק אכל חלב כו' [י"ז ב] היו לפניו ב' חתיכות (חלב) אחד של חלב ואחד של שומן ואכל אחד מהן ואינו יודע איזה אכל חייב חתיכה אחת ספק של חלב ספק של שומן ואכלה (אחד מהן) פטור, והכא נמי חתיכה אחת היא ספק אשת איש ספק פנויה ומפטר מאשם תלוי. תריץ כי קא פטר ליה בחתיכה אחת ספק של חלב ספק של שומן שמעולם היתה עומדת בספק ושמא לא יתברר איסור לעולם ולא יבא לידי חיוב חטאת ואין אשם תלוי בא אלא על ספק לא הודע לכשיודע (לא) [לוי] יבא לידי חטאת, אבל הכא באשת איש דאיתחזק בה איסור אשת איש ועכשיו נולד בה ספק מודה רב דמביא אשם תלוי עד שיודע בו שהיא א"א ויביא חטאת דאפשר

לברר איסורא לאחר זמן, דאי לא תימא הכי אלא דוקא חתיכה אחת פטר רב אמאי נקט חתיכה ספק של חלב ספק של שומן לימא חתיכה וודאי של חלב ואכלה דסבר שומן הוא ונדע לו דספק חלב היה פטור דאע"ג דיכול להתברר הספק ולבוא לידי חיוב חטאת קא פטר רב משום דב' חתיכות קבעי להתחייב באשם תלוי, אלא מדלא קאמר הכי ש"מ דלא פטר רב אלא בחתיכה שהיתה מעולם בספק דשמא לא יתברר לעולם איסורו ולא יבא לידי חיוב חטאת כדפרישית. ומקשי האי מאי למימרא, כלומר כיון דאוקמת להא דרב כשניסת ואח"כ באו עדים ומשום דחיישי' לזילותא דבי דינא וכשניסת לאחד מעידיה וכו' מאי למימרא כלומר מאי קמ"ל היינו ר' מנחם בר' יוסי ומחלוקתו דתרויהו אמרו דאם באו עדים אחר שניסת (על פי עד אחד בשני עדים) [על פי שני עדים לעד אחד מהם] דלא תצא דמוקמינן לה בפרק שני דכתובות [כ"ב ב] כשניסת לאחד מעידיה והיא אומרת ברי לי. ובחזקת הבתים [ל"א ב] מותבינן מינה, דאמרי התם דאם באו עדים אחר שפסקו ב"ד את הדין עפ"י עדים אחרים והוציאו את הדבר מחזקתו אכן אחתיביה ואנן מסקינן ליה לחזקתו הראשונה דאוקי תרי להדי תרי והוו להו תרויהו מוכחשין ואוקי דבר אחזקתו ראשונה ולזילותא דבי דינא לא חיישינן ואיתיביה רבא לרב נחמן, שנים אומרים מת והתירוה ב"ד ואחר כך באו שנים ואמרו לא מת אם באת לימלך בנו אמרינן לה לא תינשא דכיון דאכתי לא ניסת הוי כאלו שתי הכתות באו לה כאחת בפנינו ואמרינן אוקי תרי להדי תרי ואוקי אתתא אחזקה ראשונה ואם לא באת לימלך אלא סמכה על היתר שהיתרונה וניסת לא תצא דכיון דעשתה מעשה ע"פ ב"ד איכא זילותא דבי דינא ולא מפקינן לה ואמרינן מה חזית דסמכת אהני סמוך אהני ולא תוציאה מספק וכ"ש דאם ניסת ואח"כ באו עדים דלא תצא, ור' מנחם בר' יוסי אומר תצא אם באו קודם שניסת אוקי תרי להדי תרי וקיימה לה בחזקת הראשון והוי כמי שלא התירוהו בית דין וליכא זילותא אבל ניסת ואח"כ באו עדים דעבדה מעשה ע"פ ב"ד לא תצא דחיישינן לזילותא דבי דינא וקשיא לרב נחמן, ומשני רב נחמן דעביד כרשב"ג שאמר משום ר' שמעון בן הסגן דלא חיישינן לזילותא דבי דינא, אלמא כל מה דאשמעינן רב שמעינן ממחלוקת ר' מנחם בר' יוסי ומה קמ"ל איהו. ומשני רב אשמעינן דת"ק דר"מ בר' יוסי דחיישינן טפי לזילותא דבי דינא ואפילו (הכא) [היכא] דאתו עדים קודם מעשה חיישינן לזילותא דבי דינא, (ואיכא כר' יוסי דאשמעו') [ואיכא דאמר דאשמעינן כר"מ בר' יוסי]. ונראה לי אליעזר דרב אשי נמי סבר דחיישינן לזילותא דב"ד, והא דכתב בספר בחזקת הבתים אלא אמר רב אשי במיחש לזילותא דב"ד כ"ע לא פליגי דלא חיישינן, פירושו הוא [ש]נכתב בגליון ונעתק בספרים, ובכתובות פרק שני [כ"ו ב] אינו והכי הוויא הסוגיא התם מתקיף לה רב אשי אי הכי אפילו תרי נמי אלא אמר רב אשי במצטרפין לעדותן קמיפלגי ובפלוגתא דהני תנאי וכו', והכי פירש א"ה דב"ד חיישינן לזילותא דב"ד קמיפלגי ר' יהודה אומר אין מעלין לכהונה ע"פ עד אחד ורבן שמעון אמר מעלין מאי איריא עד אחד דאתא לבסוף דאמר ר' יהודה אין מעלין משום דחיישינן לזילותא דב"ד אפילו אתו תרי נמי לבסוף לא מסקינן דחיישינן לזילותא דב"ד לא פליגי אלא במצטרפין לעדותן קמיפלגי וכגון דמוחזק לן דאבוה דהאי כהן הוי נפיק עליה קלא דבן גרושה או בן חלוצה הוא ושלחו ב"ד אחריו ואמרו לו כך יצא קול עליך שאתה בן גרושה והביא עד אחד ואמר דכהן הוא [ואתו בי תרי ואמרו דבן גרושה וחלוצה הוא] ועד שלא פסקו הדין בא עוד עד אחד ואמר דכהן גמור הוא ואמר ר' יהודה אין מעלין לכהונה ע"פ עד אחד דלא מצטרפין עד בתראי בהדי עד קמא למימרא אוקי תרי להדי תרי ואוקי גברא אחזקיה ור' שמעון סבר מצרפינן עד בתרא בהדי עד קמא ואמרינן אוקי תרי להדי תרי ואוקמי גברא אחזקתו משום דעדיין לא פסקו הב"ד הדין כשבא העד האחרון משו"ה אמרינן הכי אבל אם נפסק הדין על פי השנים שאמרו בן גרושה והורידוהו ב"ד לא היה אומר אוקי תרי להדי תרי אלא מה חזית דסמכת אהני סמוך אהני ולא היינו מעלין אותו לכהונה דסבר רב [אשי] חיישינן לזילותא וכל היכא דאיכא זילותא דב"ד לא אמרינן אוקי תרי להדי תרי לבטל הדין אלא אמרינן מה חזית דסמכת אהני סמוך אהני דקם הדין.

והכי נמי מסתברא כדפרישית דרב אשי אית ליה דחוששין לזילותא דב"ד כר' מנחם ומחלוקתו, מדמהדר רב אשי לאוקמי לר' יוחנן כר' מנחם בפרק שני דכתובות [כ"ב ב] א"ר יוחנן שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת לא תינשא ואם ניסת לא תצא שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרש' לא תינשא ואם ניסת תצא ואמרי' מ"ש רישא ומ"ש סיפא, ופירקה רבא ראה ר' יוחנן דבריו של ר' מנחם (במיתה) [בגירושין] ולא ראה דבריו (בגירו') [במיתה] דמיתה אינה יכולה (להחכי') [להכחישו] אם יבא בעלה ולומר אי אתה בעלי שהרי יש לו מכירין הילכך דייקא אחר עדים הראשונים שאמת דבריהם ומינסבא הילכך לא מפקינן לה וסמכינן על הראשונים [דלא] כר' מנחם אבל גירושין יכולה להכחישו ולומר גרשתני ולא דייקא שפיר מעיקרא ומינסבא הילכך מפקינן לה [ודלא כר'] [וכר'] מנחם, ורב אשי אמר לעולם ר' יוחנן ראה דבריו של ר' מנחם בין במיתה בין בגירושין דהיכא דקאמרו תרי מת ותרי לא מת תרי אמרו נתגרשה ותרי אמרי לא נתגרשה לר"י לא תינשא ולא תצא דכר' מנחם ס"ל דחיישינן לזילותא דב"ד ומילתא דר' יוחנן דפליג בין מיתה לגירושין היכא דקאמרי עדים הראשונים עכשיו מת והאחרונים אמרו לא מת או שנים אומרים עכשיו נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה דכיון דאמרו עכשיו נתגרשה דיכולה לברר את דבריהם ולהראות גיטה דכיון דעכשיו אומר אינה יכולה לומר אבדתיו ולהכי אם אינה יכולה מראה גיטה תצא דשקר אמרו קמאי [דהיכא] דוודאי שקר אמרו תצא ולא חיישינן לזילותא דב"ד מידי דהוי אשנים אומרים מת וניסת ואח"כ בא הבעל דאמרן לעיל אתא גברא וקאי ואת אמרת לא תצא בתמיה אלא וודאי תצא אבל היכא דלא ידעינן וודאי דמשקרי קמאי סמכינן עליהו ולא סתרינן דינא משום זילותא דב"ד. והא דאמרינן נמי לקמן בפרקין [יבמות צ"ג ב] בעו מיניה מרב ששת עד אחד ביבמה מהו וכו'

אמר להו רב ששת תניתוה וכו' עד היכי דמי אילימא תרי ותרי מה חזית דסמכת אהני סמוך אהני, ולא אמרינן אוקי תרי להדי תרי וכו', טעמא נמי משום דכיון דנעשה מעשה ע"פ הראשונים לא אמרינן תוב אוקי תרי להדי תרי לבטל הדין [אלא] מה חזית דסמכת אהני סמוך אהני וקם דינא. והא דאמרינן בפרק ד' אחין [ל"א א] ודילמא שני כיתי עדים נמי ספיקא דרבנן דאמרינן אוקי תרי להדי תרי ואוקי אשה אחזקה, כשבאו שני הכיתות ביחד ודברי הכל. ומעשה דינאי המלך בשלהי פרק שלישי דקידושין [ס"ו א] דאמר אביי אילימא דאמרו תרי אישתבאי ותרי אמרו לא אישתבאי מה חזית דסמכת אהני סמוך אהני אלא לאו בעד אחד שאמר אישתבאי (ותרי אמרו לא אישתבאי) ובאו שנים ואמרו לא אישתבאי הילכך הוכחש העד הראשון, [הא] אי הוי תרי ותרי לא איתכחשו קמאי, ואמאי, נימא אוקי תרי להדי תרי ואוקי אשה אחזקת טהרה, וגם רבא אמר לעולם תרי ותרי ומוקי לה שאמרו האחרונים שפחה הכניסו תחתיה להכי אכשרוה על פי האחרונים ואמאי נימא אוקי תרי להדי תרי ואוקי אשה אחזקתה קמיינתא דלא נשבית ואפילו לא אמרו שפחה הכניסו תחתיה, ודיקדק הרב משולם מנרבונא מהכא דלא אמרינן באיסורין אוקי תרי להדי תרי אלא בממון דהוי תח"י הבעלים. ואינו קאים בהדיא בפרק ד' אחין [ל"א א] דאמרינן גבי אשה אוקי תרי להדי תרי [ו]כתבת ליעיל.

ואומר אני אליעזר דאפילו באיסורין נמי אמרינן אוקי תרי להדי תרי וכו', ואביי ורבא סבירא להו כי מתני' דר' מנחם דהיכא דנפסק הדין ע"פ עדים הראשונים לא מהדרינן עובדא על פי (האחרות) [האחרונים] ולא אמרינן אוקי תרי להדי תרי לסתור הדין דחיישינן לזילותא דב"ד, דהכא הכי הוה עובדא דבאו שני עדים ואמרו אמו נבעלה להגמון במודיעים בגזירת טיטוס וקיבלו עדותן ופסקו הדין ופסלוהו לפיכך אמרו לו הנח כתר כהונה לזרעו של אהרן שכבר נפסק הדין כי חלל אתה והדר באו שנים ואמרו שפחה הכניסו תחתיה שלא סתרו עדות הראשון אלא שאמרו להם אתם סבורים שאמו הכניסו להגמון אנו ראינו ששפחה החליפו לו ולהכי מהימנו, [אבל] אם היו מכחישינן את הראשונים לגמרי שהיו אומרים לא אישתבאי קמאי מהימני ואמרינן מה חזית דסמכת אהני סמוך אהני קמאי הואיל ונפסק הדין על פיהם. [ונראין] דברי מכאן דרבא הוא דאיתביה לרב נחמן (מיהא) [מהא] דר' מנחם, אלמא סבירא לן כוותיה דחיישינן לזילותא דב"ד. ונ"ל דרב נחמן גופיה דאמר לא חיישינן לזילותא דב"ד ובעיא להדורי דינא דלא אהדרא דחשש לדברי רבא ור' חנינא דאיתביהו מדר' מנחם, כדאמרינן התם בחזקת הבתים השתא דאיתבתן את ואותבן ר' חנינא בסורא לא עבדינן עובדא, והא דקתני נפק למיעבד בה עובדא אמקמי דאיתביה קאי ומפרש בה והכי קאמר כי נפק מעיקרא להחזיר את הדין מאן דחזא שרצה לעשות כן סבר טעותא הוא בידיה ואין (לנו) [לז] על מה שיסמוך ולהכי איתביה מדר' מנחם ולא היא לאו טעות הוא דהיה לו על מי לסמוך דאדרשב"ג ור"ש בן הסגן סמך כדדייק ואזיל ואיתביה רבא ור' חנינא מדר' מנחם ומחלוקתו דחיישו נמי לזילותא דב"ד כמו ר' יהודה והוה ליה רבן שמעון יחיד במקום רבים ולהכי נמנע רב נחמן מלהחזיר הדין, והכי מוכחא מילתא מדקתני נפק למיעבד בה עובדא ולא קתני נפק ועבד עובדא אלמא לא עבד. וה"נ מסתברא דהדר ביה רב נחמן מדאמרינן בעלמא ורב נחמן דידיה אמר הגדילו אין יכולין למחות דא"כ מה כח ב"ד יפה [קידושין מ"ב א], וא"ת דאמר רב נחמן בגיטין בפרק השולח [ל"ג א] הלכה כרבי דאמר בטלו מבוטל ולא אמר מה כח ב"ד יפה, הא פריכנא לה התם ומתצינן [התם] בממונא אף על גב דמדינא היו יכולין למחות שהרי שלא לפניהם היתה החלוקה ואין חבין לאדם שלא בפניו אמרינן מה כח ב"ד יפה ולא מהדרינן עובדא והפקר (כוליה) [ב"ד] הפקר, אבל באיסורא כגון בגט דכיון שבטלו ל"ה גט מדאורייתא משום מה כח ב"ד לא משוינן ליה גיטא ולרב נחמן לית ליה (קאמ') אפקעו רבנן לקידושין מיניה, והכא וודאי היא אשת איש דאין כאן גט הוא דלא אמרינן מה כח ב"ד יפה אבל היכא דהוי ספיקא כגון שנים אומרים נתגרשה וניסת ושנים אומרים לא נתגרשה אפילו לרב נחמן לא תצא דמספיקא לא מפיקין לה. כללו של דבר כל היכא דתרי אמרי הכי ותרי אמרי הכי בין בממונא בין באיסורא אי לא איתעבד מעשה אמרינן מוקי תרי בהדי תרי ואוקי דבר בחזקתו, אבל איתעבד מעשה (שאפי') [עפ"י] הראשונים כיון דמספקא לן מילתא לא אמרינן אוקי תרי להדי תרי אלא מה חזית דסמכת אהני בתראי לבטל הדין לסמוך אקמאי ויעמוד הדין.